రాధమ్మ కూతురు

భగవంతుడు ఆడవాళ్ళనెందుకు పుట్టిస్తాడు? కష్టాలుపడి కిందటి జన్మలో చేసుకున్న పాపం పరిహారం చేసుకోవటానికి. భగవంతుడే లేడనే వాళ్ళకి ఏం చెబుతాంగాని, ఈ పంచభూతాత్మకమైన ప్రపంచంలో కలిగి ఉన్నటువంటి చరాచర సృష్టి అంతటిలోనూ కొందరే ఆడవాళ్ళుగా ఎందుకు పుట్టాలి? ఎందుకు కష్టపడి పిల్లల్ని కనాలి? వాళ్ళకి దేవుడు వేదాలు చదివే హక్కూ, ఆస్తి పంచుకునే హక్కూ, ఇల్లు దాటి బయటికి వెళ్ళే హక్కూ లేకుండా ఎందుకు చేశాడూ? వాళ్ళు బలహీనంగా ఉంటారేం? అనారోగ్యంగా ఉంటారేం? చిన్నతనంలో తండ్రి కాలి క్రిందా, తరవాత మొగుడి కాలి క్రిందా, ఆ తరవాత కొడుకు కాలిక్రిందా ఉండమని భగవంతుడు ఆడదాన్ని ఎందుకు శాసించాలీ? పూర్వజన్మ కృత పాప పరిహారార్థమేనని స్పష్టంగా కనిపించటం లేదూ?

నేను రాధమ్మ మొగుణ్ణి. పేరుకు నేను రెండో పెళ్ళివాణ్ణిగాని పెళ్ళినాటికి నాకు నలభై ఏళ్ళే. మా నాన్న మొదటి పెళ్ళికే మా అమ్మకంటె పాతికేళ్ళు పెద్దవాడు. ఇప్పుడు వరహీనంగా పెళ్ళిళ్ళు చేస్తున్నారుగాని మా తాతల ముత్తాతల కాలంలో ఎప్పుడైనా ఇటువంటి పెళ్ళిళ్ళున్నాయా?

స్వతహాగా నా పెళ్ళాం చెడుబుద్ధి గలదనుకోను. కాపరానికి వచ్చినాక నాలుగైదేళ్ళు ఎంతో అణకువగా, నోట్లో నాలుక ఉందా అనిపించేటట్టుగా ఉంటూ వచ్చింది. నలుగురు కల యిల్లు గనక మా యింటి చాకిరీ, జాస్తిగా ఉండేది. చిన్నపిల్ల గనక కోప్పడి కసిరీ పనులు చేయించేవాళ్ళు. అదంతా ఎంత బాగానో ఓర్చుకున్నది.

ఎందుకు ఓర్చుకోదూ? ఫలానావారి కోడలు. ఫలానావాడి భార్య అనిపించుకునేసరికి దానికి కాస్త ప్రతిష్ట రాలా? లేకపోతే దాని తండ్రి ఎవరూ? వాళ్ళకున్న ఆస్తి ఏమిటీ? దాని తండ్రేమో చిన్ననాడే పోయినాడనుకోండి. బతికినప్పుడాయన వెలగబెట్టినదేమిటి? కాలవల మీద గుమాస్తా. పది రూపాయల జీతం! దాని పినతండ్రి ఈ నాటికి నీళ్ళ కావళ్ళు మోస్తున్నాడుగదా! దాని ఇంకో పినతండ్రి అక్షయపాత్రతో పొట్టపోసుకుంటున్నాడు గదా! దాని పెత్తండ్రి వంటబ్రాహ్మడు గదా! నన్ను పెళ్ళాడటం దానికెంత గొప్ప!

దానికీ దుర్బుద్ధి ఎవరు పెట్టినట్టు? ఏమో, ఎవరైనా పెట్టి ఉండవచ్చు. ఆడ దాని బుద్ధి కోతిలాటిది. "ఆహా ఎంత అందగత్తెవు?" అని ఎవడన్నా అనగానే మతి చలిస్తుంది. వివేకి అయిన భర్త భార్య మనస్సు చలించకుండా పట్టుకురావాలి. నేనెప్పుడూ దాని అందం గురించి మాటాడలేదు. అసలు అందమనేది ఏమిటి? అది చూసేవాడి కళ్ళలోనే ఉంటుంది. ఆడదాని అందం క్షణభంగురం. ఇద్దరు పిల్లలు పుట్టేసరికి ముసలిదవుతుంది.

దాని కడుపున రెండు కాయలు కాస్తే బాగుండునని అందరమూ అను కున్నాం. కాని భగవంతుడివ్వాలికదా! తీరా గర్భిణీగా ఉన్నదని తెలిసినాక అంద రమూ ఎంతో సంతోషించాము. కాలక్రమాన ప్రసవం అయింది. మగపిల్లవాడు కాదనే చింత ఉన్నప్పటికి పిల్ల చక్కని చుక్క. చాలా భాగం తల్లిపోలికే. అయినా మా అమ్మ కవళికలూ కొద్దిగా మా మాతామహుడి కవళికలూ ఉన్నాయను కున్నాం. ఎవరైనా పిల్లలు కన్నాక సంసారంలో కుదటపడతారు. ఇది ఏడాది నిండని పిల్లతో లేచిపోయిందేమిటో నా కర్థంకాదు.

కిట్టనివాళ్ళు ఏమేమో అనుకుంటారుగాని, అది కామ సంతృప్తికోసం లేచి పోయి ఉండదు. దానికసలు పాపం, ఆ ప్రసక్తే తక్కువ. శారీరకమైన వాంఛలే దానికి లేవు. తిండికనిగాని, బట్టకనిగాని, నగలకనిగాని ఏమీ ఆరాటపడేది కాదు.

అదెట్లా చస్తే ఎవడికి కావాలిగాని ఆ పిల్ల దానిదగ్గర ఉండిపోవడం చాలా అన్యాయమయ్యింది. పిల్లకోసం మనుషులను పంపాను. వాళ్ళు దానితో మాట్లాడి వచ్చి పిల్లకోసం ప్రయత్నం చెయ్యవద్దని సలహా యిచ్చారు.

ఇల్లు దాటిన తరవాత దాని మొహం నేను చూడనేలేదు—నాకేం పనీ? కాని చూసినవాళ్ళు, మనిషి పచ్చి భోగందిలా తయారయిందని చెబుతూవచ్చారు. ఎవరి ఖర్మాని కెవరు కర్తలు? చేసుకున్నవారికి చేసుకున్నంత మహదేవా!

దాన్ని ఉంచుకున్నవాడి కింత డబ్బుంది. నన్నడిగితే అది ఆ డబ్బు చూసే గోతిలో పడిందంటాను. అదే దాన్ని ఈనాటికీ రక్షిస్తున్నది. డబ్బు ఎందుకు పనికొస్తుంది? రేపు యమధర్మరాజుకు లంచం పెడుతుందా, డబ్బు లేకుండా ఎంత మంది నీతిగా బతకటంలేదు.

రేపు పిల్ల పెద్దదై పెళ్ళీడు వచ్చినాక దాని గతి ఏమవుతుంది? దాన్నెవరు పెళ్ళాడతారు? నా గర్భవాసాన పుట్టిన కూతురు పతితురాలైపోతే నాకు ముందు ముందు తిలోదకాలైనా ముట్టుతాయా? శాస్త్రుల్లవారిని అడిగి రావాలి.

2

నా పేరు సీతారామశర్మ. మా ఇంటి ఆవరణలోనే ఒక పాక వుండేది. అందులో రాధ తల్లిదండ్రులు నా చిన్నతనం నుంచీ వుంటున్నారు. నా పెళ్ళికి రాధ ఏడాది పిల్ల. చిన్నతనంనుంచీ కూడా రాధ చాలా అందమైన పిల్ల. సామాన్యంగా పసిపిల్లలో ఆరోగ్యమే అందం వేరే అందాలు పాటింపుకు రావు. అయినా రాధ అసాధారణమైన అందగత్తెగా భావించబడేది. మా యింట్లో ఆడపిల్లల కరువు. అందుచేత రాధను మా యింట్లోనే జాస్తిగా ఉంచుకునే వాళ్ళం. మా వాళ్ళంతా కలిసి తీయించుకున్న ఫొటోల్లో రెండు మూడింటిలో రాధ కూడా కూర్చుంది. ఆ రోజుల్లో మా వూళ్లో ఫొటోగ్రాఫర్లు లేరు. ఎప్పుడో ఒకసారి ఒక అరవ ఫొటోగ్రాఫరు వచ్చాడు. కాస్త కలవాళ్ళం గనక మా నాన్నగార్ని ఆశ్రయించి అయిదారు ఫొటోలు తీసి, ఒక్కదానికీ మూడేసి కాపీలు ఇచ్చి యాభై రూపాయలు పట్టుకుపోయినాడు. ఆ విధంగా రాధ చిన్ననాటి ఫోటోలు రెండు మూడు దక్కినై.

రాధ పెళ్ళికి నేను లేను. అప్పటికి రెండేళ్ళనుంచీ నేను దూర గ్రామాలలో నౌకరీ చేస్తున్నాను. రాధను ముసలాడికిస్తున్నారని తెలిసినప్పుడు నా భార్య ఐనా ఆదుర్దా పడిందిగాని నేను జాస్తిగా విచారించినట్టు జ్ఞాపకం లేదు. నెలరోజుల శలవ మీద ఇంటికి తిరిగివచ్చినప్పుడు మా అమ్మా వాళ్ళూ ఇంట్లో మాట్లాడుకునే మాటలను బట్టి వాళ్ళింకా రాధను మా ఇంట్లో పిల్లగానే భావిస్తున్నారనీ, నా ఒక్కడికే రాధ దూరమైపోయిందనీ తెలుసుకున్నాను. మన మనస్సులు విచిత్రంగా ఉంటై. ఇప్పుడు కూడా నేను, రాధకు ముసలాడు మొగుడైనాడే అని విచారించలేను. కాని విచారించలేకపోయినందుకు పశ్చాత్తాప పడసాగాను.

ఇంతలో ఏదో పండగ వచ్చి రాధ పుట్టింటికి వచ్చేసింది. రాధను చూస్తే నాకు ఆశ్చర్యమేసింది. ఎందుకో నేను రాధని వెనకటి చిన్నపిల్లగానే భావిస్తూ వచ్చాను. కాని రాధ నే నెరిగిన మనిషి కాదు. ఆడతనం పక్వానికి వచ్చిన స్త్రీ, అందగత్తె. ఏ మగవాడైనా కామించదగినది. ఇటువంటి ఆడదానికోసం కవిత్వాలు రాయాలి, సంఘాన్ని ఎదిరించాలి. అవసరమైతే కులం చెడాలి. అష్టకష్టాలూ పడాలి.

ఈ ఆలోచనతోపాటు నా కింకో ఆలోచన కూడా కలిగింది. నాకూ రాధకూ మధ్య వున్న అంతరాయాలేమిటి? దిక్కులేని దరిద్రుల పిల్ల, ముసలివాడి పెళ్ళాం. మాకు రుణపడి వున్నది. ఒక్క ముక్కలో, చెయ్యి చాస్తే అందే మామిడిపండు. మగవాడి ఆశ రేకెత్తించటానికి ఆడదానిలో ఉండే ఆకర్షణ లన్నిటిలోకీ ప్రబలమైనది ఏదంటే, ఆమె సులభంగా దొరుకుతుందనే నమ్మకం. రాధ నా పిలుపు

కోసమే నిరీక్షిస్తున్నదని నన్ను నేను నమ్మించుకున్నాను. రాధ ఒంటరిగా దొరకటమే తరువాయి; దొరికింది.

అది అమాయకత్వమో, మందబుద్ధో తెలియదుగాని రాధ నా ప్రయత్నం చూసి ఆశ్చర్యపోయినట్లు కనిపించింది. నన్ను గురించి ఆమె ఎప్పుడూ ఆలోచించినట్టే కనపడలేదు. తరవాత నా కర్మమయింది—ఆమెలో స్త్రీత్వం వికసించనే లేదు. ఆమె మనస్సులో సహజ కామం ఏదైనా ఉంటే అదంతా ఆ భర్త సంపర్కంతో అణగారిపోయి వుండాలి. రాధను నిద్ర మేల్కొలపాలని తీర్మానించుకున్నాను. జయించాను, చెయ్యి చాస్తే చేతుల్లోకి ఉరుకుతుందనుకున్న మనిషిని ప్రణయోన్ముఖురాలిని చెయ్యటానికి నాలో వున్న శృంగారశక్తి యావత్తూ వినియోగించవలసి వచ్చింది. అదివరకు కొంతమంది ఆడవాళ్ళను చూసిన నాకు రాధతో మొట్టమొదటి ప్రేమ సంబంధం కలిగింది.

ఇంకొక చిత్ర మేమిటంటే రాధ తన నోటి మీదిగా ఎన్నడూ తన భర్తకు జరుగుతున్న అన్యాయం గురించిగాని నా భార్యకు జరిగే అన్యాయం గురించిగాని ఎత్తలేదు. ఎందుకెత్తాలి? తన భర్త ఎన్నడూ కోరని హృదయాన్ని నాకిచ్చేస్తున్నది. అంతేకాక నేను నా భార్య సొత్తనికాని, నా భార్య దగ్గిర్నుంచి తస్కరించి నన్ను తన సొత్తు చేసుకుంటున్నానని కాని రాధ ఎన్నడూ అనుకోలేదు. ఈ మాట ఎందుకు చెప్పానంటే, రాధ నా సొత్తనే భ్రమ నాకు కలిగింది. నా భార్యకు అన్యాయం చేస్తున్నాననే ఆలోచన నాకు తట్టింది. రాధ తిరిగి అత్తవారింటికి వెళ్ళిపోతే నా గతేమవుతుందనే బాధ నన్ను వేధించింది. యిటువంటి సమస్యలేవీ రాధకు రాలేదు.

రేపు వెళ్ళిపోతుందనగా రాధ నడిగాను, "నిన్ను విడిచి ఎట్లా ఉంటాను? ఇదంతా ఎట్లా మరిచిపోవటం?" అని.

"ఎందుకు మరిచిపోవటం?" అన్నది రాధ.

"మరవకపోవటం మరింత బాధ కాదా?" అన్నాను.

"జ్ఞాపకం ఉంచుకోవటం ఆనందం కాదా?" అన్నది.

"ఎల్లకాలం ఇట్లాగే వుండాలని లేదా?" అన్నాను.

"ఎట్లా వుంటుంది? నేను మొగుణ్ణి వొదిలెయ్యనా? మీరు మీ సుగంధి గారిని వదిలేస్తారా?" అన్నది.

నాకు కోపం వచ్చింది. నే నింత నేర్పినా రాధకి ప్రేమంటే ఏమిటో తెలియలేదనుకున్నాను. కాని, ఆ క్షణాన రాధ నా కోసం మొగుణ్ణి సులభంగా

పొదిలేసేదిగాని. నా భార్యను నేను వదలఁగలిగేవాణ్ణి కాను. అందుచేత న్యాయంగా చెప్పుకుంటే నాకు కష్టంవేసేందల్లా ఎందుకంటే నన్ను విడిచిపెట్టి మొగుడిదగ్గిరికి వెళ్ళటానికి రాధ ఏడిచి రాగాలు పెట్టలేదని, రాగాలు పెట్టింది కాని నేను, చూసే ట్టు పెట్టలేదు. ఆ సంగతి అప్పుడు నాకు తెలియదు.

ఇది జరిగిన సంవత్సరమున్నరకు నా భార్య టైఫాయిడు జ్వరంతో పోయింది. నా భార్య పోవటంతో నాలో పెద్ద పరివర్తన కలిగింది. అంతదాకా ఆడవాళ్ళకోసం వేటాడటం ఒక వినోదంగా ఉండేది. అటువంటిది నా కిప్పుడు కామం చాలా వికారంగా కనబడింది. నేను రోజూ అనుభవించిన ఒక ఆడదాని శరీరం నా ఎదటే కబ్బెల్లో మసికావటం చూసి ఏమి దక్కిందా అని ఆలోచించు కుంటే నా భార్య అన్నమాటలూ, నన్ను గురించి పడ్డ ఆదుర్దాలూ, నా కోసం చేసిన చాకిరీ. నా ఎడల చూపించిన ఓర్పూ, నా మనస్సు వికలంగా ఉన్నప్పుడు యిచ్చిన అనునయమూ మిగిలినై. ప్రపంచంలో ఉన్న ఆడవాళ్ళందరికన్నా నా మీద నా భార్యే అధికంగా ప్రేమచూపింది. కాని నేను అర్థం చేసుకోలేకపోయి నాను. ఎందుకంటే నా భార్య ప్రేమ గురించి మాట్లాడలేను. యిప్పుడు నాభార్యతో పోల్చుకుంటే నే నెరిగిన ఇతర ఆడవాళ్ళంతా ఎంతో దూరాన కనిపించారు. రాధ కూడా. రాధ నా నుంచి తను అదివరకు ఎరగని సుఖం పుచ్చుకున్నది. దాని తాలూకు ఫొటోలు తన మనస్సులో పెట్టుకుని వెళ్ళిపోయింది. ఒక పిల్ల తల్లి అయి ఆ నరక కూపంలో ఈదుతున్నది. రాధ నా దగ్గిరికి వచ్చి నా భార్య స్థానం ఆక్రమించుకుంటుందా ? ఆక్రమించుకోగలదా ? నాకు నమ్మకం లేకపోయింది.

ఏ కారణం చేతనో రాధ గురించి నే నెప్పుడూ పొరపాటు పడుతూనే వచ్చాను. నా భార్య నాకర్థమయినంత సులభంగా రాధ ఎన్నడూ అర్థం కాలేదను కుంటాను. రాధ పిల్లతోగూడా తండ్రిగారింటికి వచ్చింది. నన్ను చూసింది, పరామర్శ చేసింది. పూర్వపు విషయాలేమీ ఎత్తలేదు. ఆ పిల్లను గురించి కూడా చెప్ప లేదు – అది నా పిల్లేనని నా అనుమానం. ఏదో మాటల సందర్భంలో వేళాకోళాని కన్నట్టుగా. "ఎంతమంది ఇతరులైతే ఒక పెళ్ళాం అవుతుంది ? పక్కలో పడు కున్నది పెళ్ళాం కాదు రాధా. జీవితం పంచుకున్నదే పెళ్ళాం.....నీ మొగుణ్ణి వదిలి రమ్మంటే నువొస్తావా ?" అన్నాను. రాధ 'వస్తా'నన్నది. నాకే భయం వేసింది. ఆశకూడా కలిగింది. అయినా ఆలోచించు కొమ్మన్నాను. అక్కర్లేదన్నది. రాధ తన అభిప్రాయం మార్చుకోటానికి అయిదురోజులు టైమిచ్చాను, మార్చుకోలేదు, నేనూ, రాధా, పిల్లా కలిసి బెంగుళూరువెళ్ళి అక్కడ ఆరునెల్లున్నాం. మా ఏర్పాటు లోకానికి తెలియజేయడానికి అంతకంటె మంచి మార్గం కనపడలేదు.

రాధ నా దగ్గిరికివచ్చి పన్నెండేళ్ళయింది. రాధ మొగుడు పోయి ఏడేళ్ళ యింది. పిల్లకు మేం మేనక అని పేరుపెట్టుకున్నాం. మేనకకు పదకొండు వెళ్ళ

పన్నెండు వస్తాయి. పిల్లవాడికి దీక్షితులని మా నాన్నగారిపేరు పెట్టుకున్నాం. వాడికి తొమ్మిదోఏడు వచ్చింది. ఇద్దరు పిల్లలకీ ఎంతపోలికో!

తల్లీ పిల్లల్నీ చూసినప్పుడల్లా నా అనంతరం వాళ్ళేమవుతారో అనిపిస్తుంది. నా జబ్బు సంగతి ఇంకా రాధకి చెప్పలేదు. ఒక జీవితం పంచుకుంటున్న వ్యక్తుల్లో ఒకరిని విడిచి మరొకరు చచ్చిపోవటం చాలా పాతకం. కాని ఏం చెయ్యను? నేను ఇంకో సంవత్సరమే బతుకుతానో ఆర్నెల్లే బతుకుతానో. నా అనంతరం రాధ యాభైయేళ్ళు బతకవచ్చు డెబ్భై ఏళ్ళుకూడా బతకవచ్చు. ఏ మనిషిగానీ ఉన్న స్పర్శలన్నీ తెంచుకుని కొత్తవి ఏర్పరచుకుని మరొక మనిషి అయిపోవటానికి ఏడెనిమిదేళ్ళు చాలు. నా అనంతరం రాధ ఈ పని అధమం అయిదారుసార్లు చెయ్యవచ్చు.

నా ఆస్తి యావత్తూ రాధకే రాస్తున్నాను. రాధ డబ్బుకు ఇబ్బందిపడదు. ప్రేమించి చేసుకునే వాడుంటే రాధ మళ్ళీ పెళ్ళాడటానికి నా కభ్యంతరంలేదు. పాపం, యింకా ముప్పై నిండలేదు.

జనార్దనం రాధకు చేదోడుగా ఉంటాడనుకుంటాను. కుర్రవాడు. డబ్బున్న వాళ్ళంటే కోపమైనా నన్నూ రాధనూ ఎంతో గౌరవంగా చూస్తాడు. అటువంటివాడి అభిమానం గణించదగినది. మిగిలినవాళ్ళు మా డబ్బునే గౌరవిస్తున్నారో, మమ్మల్నే గౌరవిస్తున్నారో తెలీదు. పిల్లనిచ్చి పది ఎకరాల ఆస్తీ, ఇల్లూ యిస్తాను తన దగ్గిరికివచ్చి చదువుకోమన్న మేనమామను తోసేసివచ్చాడు నా సహాయం స్వీకరించి చదువుకుంటున్నాడు. పాపం, అతను తీసుకునే ప్రతి దమ్మిడీకీ ప్రతిఫలం ముట్టజెప్పుతోనే ఉన్నాడు. పిల్లలకిద్దరికీ చదువులో మంచి సరదా కలిగించాడు. ఇద్దర్నీ స్వతంత్రంగా తప్పుచేస్తే కోప్పడుతుంటాడు. రాధనే కోప్పడుతూంటాడు. నేను పోయినాక అతను మా కుటుంబానికి ఎడంగా పోకుండా ఉంటే బాగుండును....

3

నా పేరు జనార్దనం. నేను చాలా కష్టాలు పడ్డాను. అన్నిటికన్న దుర్భరమైన దరిద్రం నన్ను పుటకతోనే ఆశ్రయించింది. మా రక్తబంధువులంతా అంతో యింతో కలవారే. మా నాన్న ఎవరితోటీ కలవక తన ఆస్తంతా పాడుచేసుకున్నాడనీ, చుట్టాల సహాయం కూడా నిరాకరించాడనీ చెబుతారు. ఆయనను నేనెరగనుగాని ఈ మాటలు జ్ఞాపకం వచ్చినప్పుడల్లా ఆయన మీద నాకెంతో గౌరవం ఏర్పడుతుంది. డబ్బుతోపాటు తెలివితేటలు కూడా ఉండటం సాధ్యంకాదని నా మతం. మా బంధువులను ఎడంగా ఉంచినవాడు అంతో యింతో బుద్ధిబలమూ,

ఆత్మగౌరవమూ కలవాడై వుండాలి. మా బంధువుల తుచ్ఛమైన మూఢ విశ్వాసాలూ, అజ్ఞానమూ, సంకుచితత్వమూ ఆమోదిస్తే నాకీ పాటికి ఇల్లూ, వాకిలీ, పెళ్ళామూ, ఆస్తీ, పిల్లలూ అంతా అమరి ఉండేది. నాలో వున్న మా నాన్న రక్తం నన్ను దానికి ఒప్పనివ్వలేదు.

నాకున్న నిజమైనబంధువులల్లా శర్మగారూ, రాధమ్మగారూ వాళ్ళపిల్లలున్నూ. వాళ్ళిల్లు నాకు స్వగృహం మోస్తరుగా ఉంటుంది. నేను పరాయివాణ్ణని వాళ్ళు నాకెన్నడూ జ్ఞాపకం చెయ్యరు. అటువంటివాళ్ళు ఈ రోజుల్లో ఎవరుంటారు ?

చిత్రమేమిటంటే రాధమ్మగారిలాటి వ్యక్తుల్ని అదివరలో చూసినప్పుడు అసహ్యించుకున్నాను. ఆవిడకి డబ్బుమీద వల్లమాలిన విశ్వాసం. మంచి గుడ్డలు వేసుకున్నవాళ్లు మంచివాళ్ళనే విశ్వాసం పిల్లలకావిడ ఎక్కించింది. ప్రపంచం గురించి భయం కూడా వాళ్ళ బుర్రల్లో పెట్టింది. లోకం చాలా చెడ్డదనీ, ఎవరో మంచివాళ్ళు ప్రపంచంలో అక్కడక్కడా ఆశ్రయాలు స్థాపించారనీ, ఆ ఆశ్రయాల్లో తలదాచుకున్న వాళ్ళకే జీవితం సుఖంగా వెళ్ళిపోతుందనీ వాళ్ళను నమ్మించింది. డబ్బున్నవాళ్ళు అందరూ మంచివాళ్ళని కాకపోయినా డబ్బుగల మంచివాళ్ళే ప్రపంచంలో చలివేంద్రాలు పెట్టారని వాళ్ళనుకుంటున్నప్పుడు మంచివాళ్ళకోసం డబ్బున్న వాళ్ళలో వెతుకుతారా, వెతకరా?

రాధమ్మగారు బీదయింట పుట్టినదేకదా ! ఇటువంటి మనస్తత్వం ఎట్లా వచ్చిందో నా కర్థం కాదు. నిజానికి ఆవిడ అనుభవం అటువంటిది కావచ్చు. తనకొక ధనికుడైన మంచివాడు దొరికాడు కదా అని తన పిల్లలకా సంగతి తలకెక్కించి ఉంటుంది. అయినా రాధమ్మగారిని చూస్తే నాకు కోపం రాదు. తనకు డబ్బున్నదిగదా ఆవిడకా అహంకారం లేదు.

శర్మగారు పోవటం, పాపం, ఆవిడకి పెద్ద దెబ్బ. అయితే ఆవిడ దానికి రెండు సంవత్సరాలు ముందుగా సిద్ధమై వుంది. పిల్లలిద్దరూ చదువుకుంటున్నారు. డబ్బున్నది. నా కిక్కడే ఉద్యోగం అయింది గనక నేనుంటాను.

ఈ వెంకటేశ్వర్లెక్కడ దాపరించాడు? ఈయన రోజూ వచ్చి రాధమ్మగారికి ఏదో పిరికిమందు పోసి పోతూ వుంటాడు. నేను వచ్చేసరికి రాధమ్మగారు విచారంగా కనిపించిందంటే ఆ రోజు వెంకటేశ్వర్లు వచ్చివెళ్ళాడన్న మాటే. ఈ వెంకటేశ్వర్లు ఆర్చేవాడూ తీర్చేవాడూ కాడే. ఈయన ఏ విషయమై రాధమ్మను భయపెడుతున్నాడు? వెంకటేశ్వర్ల కేం కావాలి? ఆవిడంతట ఆవిడ నాతో చెప్పదు; అడగటం నా కసహ్యం.

కాని రహస్యం కనుక్కున్నాను. వెంకటేశ్వర్లు రోజూ వచ్చి రాధమ్మగారితో మాట్లాడేది మేనక పెళ్ళి గురించి. మేనక. తండ్రి ఎవరు? కులగోత్రా

ఆత్మగౌరవమూ కలవాడై వుండాలి. మా బంధువుల తుచ్ఛమైన మూఢ విశ్వాసాలూ, అజ్ఞానమూ, సంకుచితత్వమూ ఆమోదిస్తే నాకీ పాటికి ఇల్లూ, వాకిలీ, పెళ్ళామూ, ఆస్తీ, పిల్లలూ అంతా అమరి ఉండేది. నాలో వున్న మా నాన్న రక్తం నన్ను దానికి ఒప్పనివ్వలేదు.

నాకున్న నిజమైనబంధువులల్లాశర్మగారూ,రాధమ్మగారూవాళ్ళపిల్లలున్నూ. వాళ్ళిల్లు నాకు స్వగృహం మోస్తరుగా ఉంటుంది. నేను పరాయివాణ్ణని వాళ్ళు నా కెన్నడూ జ్ఞాపకం చెయ్యరు. అటువంటివాళ్ళు ఈ రోజుల్లో ఎవరుంటారు?

చిత్రమేమిటంటే రాధమ్మగారిలాటి వ్యక్తుల్ని అదివరలో చూసినప్పుడు అసహ్యించుకున్నాను. ఆవిడకి డబ్బుమీద వల్లమాలిన విశ్వాసం. మంచి గుడ్డలు వేసుకున్నవాళ్లు మంచివాళ్ళనే విశ్వాసం పిల్లల కావిడ ఎక్కించింది, ప్రపంచం గురించి భయం కూడా వాళ్ళ బుర్రల్లో పెట్టింది. లోకం చాలా చెడ్డదనీ. ఎవరో మంచివాళ్ళు ప్రపంచంలో అక్కడక్కడా ఆశ్రయాలు స్థాపించారనీ, ఆ ఆశ్రయాల్లో తలదాచుకున్న వాళ్ళకే జీవితం సుఖంగా వెళ్ళిపోతుందనీ వాళ్ళను నమ్మించింది. డబ్బున్నవాళ్ళు అందరూ మంచివాళ్ళని కాకపోయినా డబ్బుగల మంచివాళ్ళే ప్రపంచంలో చలివేంద్రాలు పెట్టారని వాళ్ళనుకుంటున్నప్పుడు మంచివాళ్ళకోసం డబ్బున్న వాళ్ళలో వెతుకుతారా, వెతకరా?

రాధమ్మగారు బీదయింట పుట్టినదేకదా! ఇటువంటి మనస్తత్వం ఎట్లా వచ్చిందో నా కర్థం కాదు. నిజానికి ఆవిడ అనుభవం అటువంటిది కావచ్చు. తన కొక ధనికుడైన మంచివాడు దొరికాడు కదా అని తన పిల్లల కా సంగతి తల కెక్కించి ఉంటుంది. అయినా రాధమ్మగారిని చూస్తే నాకు కోపం రాదు. తనకు డబ్బున్నదిగదా ఆవిడకా అహంకారం లేదు.

శర్మగారు పోవటం, పాపం, ఆవిడకి పెద్ద దెబ్బ. అయితే ఆవిడ దానికి రెండు సంవత్సరాలు ముందుగా సిద్ధమై వుంది. పిల్లలిద్దరూ చదువుకుంటున్నారు. డబ్బున్నది. నా కిక్కడే ఉద్యోగం అయింది గనక నేనుంటాను.

ఈ వెంకటేశ్వర్లెక్కడ దాపరించాడు? ఈయన రోజూ వచ్చి రాధమ్మగారికి ఏదో పిరికిమందు పోసి పోతూ వుంటాడు. నేను వచ్చేసరికి రాధమ్మగారు విచారంగా కనిపించిందంటే ఆ రోజు వెంకటేశ్వర్లు వచ్చివెళ్ళాడన్న మాటే. ఈ వెంకటేశ్వర్లు ఆర్చేవాడూ తీర్చేవాడూ కాడే. ఈయన ఏ విషయమై రాధమ్మను భయపెడుతున్నాడు? వెంకటేశ్వర్ల కేం కావాలి? ఆవిడంతట ఆవిడ నాతో చెప్పదు; అడగటం నా కసహ్యం.

కాని రహస్యం కనుక్కున్నాను. వెంకటేశ్వర్లు రోజూ వచ్చి రాధమ్మగారితో మాట్లాడేది మేనక పెళ్ళి గురించి. మేనక. తండ్రి ఎవరు? కులగోత్రా

లున్నాయా? ఎవరు చేసుకుంటారు. తల్లినిబట్టి పిల్ల ప్రవర్తన నిర్ణయిస్తారుగదా: రాధమ్మవంటి మనిషి కూతుర్ని ఎవరు చేసుకుంటారు? డబ్బుంటే మాత్రం మిగిలిన విషయాలు సమసిపోతాయా అని ఆవిడ చెవిలో రోజూ పిరికి విషం పోస్తున్నాడు. ఆయన కేదో ఉద్దేశం ఉంది. మేనకని ఎవరికో ఇచ్చి పెళ్ళి చెయ్యటానికి చూస్తున్నాడు.

"మేనక పెళ్ళి యిప్పుడే చెయ్యటం మంచిది కాదా" అని రాధమ్మగారన్నది నాతో మాటవరసగా. పధ్నాలుగేళ్ళు నిండని పిల్లకి పెళ్ళి తొందర ఏమిటన్నాను. బ్రహ్మచారి ముదిరితేనే పనికిరాదంటే కన్య ముదిరి ఏం లాభమన్నది. నేను మాట్లాడలేదు. కాని మేనకని కదిలించి చూశాను. తల్లి ఎట్లా చెబితే అట్లా చెయ్యటాని కాపిల్ల సిద్ధంగా ఉంది. ఇక నేను చెయ్యగలిగిం దేమున్నదీ?....

అనుకున్నంతా అయింది. మేనకని ఆ కామేశ్వర్రావుకిచ్చి చేసున్నారు. వాడికి రాధమ్మగారి ఈడుంటుంది. పెళ్ళాన్ని వదిలేసి అచ్చుపోసిన ఆంబోతులాగా తిరుగుతున్నాడు. శర్మగారి స్వార్జితం యాభై అరవై వేలూ రాధమ్మ పేరనే ఉందనీ, అది మేనకకే వస్తుందనీ వాడి ఆశ అయివుండాలి. ఏమైనా లాభం వుంటే ఈ పెళ్ళికి నా ప్రాణం అడ్డువేతును. కాని లాభం లేదు. అయిదారు వేలు ఖర్చు చేసి అతి వైభవంగా పెళ్లి చెయ్యటానికి ఏర్పాట్లు చేస్తున్నది రాధమ్మగారు. వెంకటేశ్వర్లు పెళ్లి పెద్ద—అటూ యిటూ కూడా. ఈ పెళ్లి అయిపోయినాక వెంకటేశ్వర్లు కొంప కట్టించకపోతే చెవి కోసేసుకుంటాను.

పెళ్లికి ముందుగా మేనకను మరొక్కసారి కదిలించి చూశాను. లాభం లేకపోయింది. ఆ పిల్ల చాలా గొప్ప సంబంధం దొరికినట్టుగా భావిస్తున్నది. పెళ్లి అయిపోయింది. కామేశ్వరరావు అత్తగార్నీ, బావమరిదినీ కూడా వెంటబెట్టుకుని పెళ్ళాన్ని తీసుకుపోయినాడు. ఇల్లు అద్దెకిప్పించాడు.

ఆ ఇల్లు అమ్మకం ఎప్పుడు జరిగిందీ నాకు తెలీదు. రాధమ్మగారి దగ్గిర నుంచి ఉత్తరం వచ్చేదాకా ఆవిడ విషయాలు నాకు తెలీదు. ఆరునెల్ల లోపలనే కామేశ్వర్రావు అత్తగారి ఆస్తి యావత్తూ పెళ్లాంపేర పెట్టించాడట. ఇల్లు అమ్మేయించి డబ్బు బాంకిలో వేయించాడట. ఆ తరవాత అత్తగారిని కుక్కకన్నా హీనంగా చూడసాగాట్ట.

ఈ విషయాలు నన్ను బాధించినా, ఇంతకన్నా బాధించిన వాక్యాలు వేరే ఉన్నై. "నా ఆరోగ్యం క్రమంగా క్షీణిస్తున్నది. డబ్బాశ మనుషుల్ని ఏంతయినా చేయిస్తుందంటావు. కాని విషం పెట్టటం జరుగుతుందని నమ్మటం నాకు అనుకోవటానికే కష్టంగా ఉంది. నేను ఆయన చచ్చిపోయినాక ఇంకా ఎందుకు బతికి వున్నాను?"

ఈ మాటలు నా కడుపులోకి పోయి దేవటం మొదలుపెట్టినై. తన అల్లుడు తనకు విషం పెడుతున్నాడని రాధమ్మగారు అనుమానిస్తున్నదా? అందులో నిజం ఉంటుందా? నేనేం చెయ్యాలి? వెళ్ళి ఆవిణ్ణి ఒకసారి చూసివస్తే ఏమిటి ప్రయోజనం? నన్ను రమ్మంటారా అని ఆవిడకి ఒక ఉత్తరం రాశాను. అది పోస్టు చేసిన రోజు రాత్రే ఆవిడ మా యింటికి వచ్చేసింది. బండిదిగి లోపలికి వస్తుంటేనే ఆవిణ్ణి గుర్తించలేదు. మనిషి చిక్కి శల్యం అయి వుంది. తెల్లని శరీరం నలుపెక్కింది. కళ్ళు లోతుకు పోయినై. మనిషి శవాకృతిగా ఉంది.

నా ఆదుర్దా చెప్పటానికి వీల్లేదు.

"ఏమిటిట్లా వచ్చేశారు?" అన్నాను.

"ఇంక నేనక్కడ ఎందుకు నాయనా? అంతా అతను పుచ్చేసుకున్నాడుగా. మందిప్పించమంటే మాట్లాడడు. పోట్లాడాను, నా కన్నం పెట్టవద్దని పెళ్ళాన్ని ఆజ్ఞాపించాడు. నన్ను ఇంట్లోనుంచే పొమ్మన్నాడు. పరువైనవాడు నన్నింట్లో ఉంచుకోడట. నా కూతుర్ని పెళ్ళాడుతాడుగామాలు. ఏం చెప్పను? నన్నింత నీచంగా ఎవరూ చూడలేదు. ఈ అనుభవం కోసమే బతికి ఉన్నానేమో."

వెక్కి వెక్కి ఏడ్చింది.

"అతనేం చేసినా నా కాశ్చర్యం లేదు. మీ అమ్మాయి ఏం చేస్తున్నది? మీ అబ్బాయి ఏమైనాడు?"

"మా అబ్బాయి ఎక్కడికో వెళ్లిపోయినాడు, వారమయింది. అమ్మాయి ఏం చేస్తుంది? దాని మొగుడు చెప్పినట్టు వింటుంది. కాపరం అది నాకోసం పాడుచేసుకుంటుందా?"

"ఒకప్పుడు మీరు మీ కాపరం ఇంకొకరికోసం పాడుచేసుకున్నట్టు విన్నాను. అందుకు మిమ్మల్ని గౌరవించాను. నాది పొరపాటంటారా?"

రాధమ్మ కాస్సేపు మాట్లాడక "దాని సుఖమే నాకు కావలసింది" అన్నది.

"మొగుడు తల్లికి అన్నం పెట్టవద్దంటే వినే మనిషికి సుఖపడే అర్హతలేదు. ఆ మాత్రం ధైర్యం లేకుండా మీరు మేనకను ఎట్లా పెంచారో నా కర్థం కావటం లేదు."

ఆ సమయంలో ఆవిణ్ణి తూలనాడటం నాదే పొరపాటు. తప్పు ఆవిడదే అయినా నేను చెప్పటానికది తరుణం కాదు. అందుచేత ఆ సంగతి అప్పటికి కట్టిపెట్టి ఆవిడ తిండి సంగతి వైద్యం సంగతి చూశాను. ఆవిణ్ణి విచారపడవద్దనీ, ఎంతకాలమైనా నా దగ్గిరే ఉండమనీ చెప్పాను.

నా కిప్పుడు ఒక్కటే కోరిక మిగిలింది. మేనకని తిట్టిరావాలని—ఎవరూ నేర్పని గుణపాఠం నేర్పి రావాలని. ఆ ఉద్దేశంతో బయల్దేరాను. ఇంట్లో కామేశ్వర్రావున్నాడు. నేను సందేహించలేదు. మేనకని అనదలచిన మాటలన్నీ అనేశాను.

"మీ నాన్నగారు మనిషి—మానవత్వం గలవాడు. తనకి తప్పని తోచినదాన్ని ఎదుర్కొన్నాడు. రైటని తోచిన పని చేసితీరాడు. ఆయన కడుపున నువ్వెట్లా పుట్టావో నాకు తెలీదు. నువు అమ్మ నమ్ముకున్నావు. దేనికి? ఇంత తిండికా? కీర్తికా? ఈ మొగుడి కోసమా? అదివరకల్లా నిన్నుకూడా ఒక మనిషికింద చూస్తూ వచ్చాను. తల్లి ఆస్తి తిని తిండిపెట్టలేనిమనిషిని గొడ్డుకన్నా హీనంగా చూడాలి. ఆ మాట చెప్పి పోవటానికే వచ్చాను. నేను కలవాణ్ని కానుగాని మీ అమ్మను బతికి వున్నంత కాలమూ నేను పోషిసాను. ఎప్పుడైనా మీ అమ్మను చూడాలని కోరిక గలిగి చూసే ధైర్యం కూడా వుంటే మా యింటికి వచ్చి చూసిపో!" అని బయటికి వచ్చేశాను. ఎందుచేతనో కామేశ్వర్రావు నాకు అడ్డం రాలేదు. తంతాననుకున్నాడో ఏమో....

నే నీ మాటలనివచ్చి వారం కాలేదు. మేనక మా యింటికి వచ్చింది. తల్లిని చూసి ఏడ్చింది. నా మాటలు వృధాపోలేదు అసలు. పాపం, మేనక కట్టలు తెంచుకోవటానికి సిద్ధంగానే వుంది. నేను చేసిందల్లా ఒక చిన్న గండిపెట్టాను.

"మీ చేత మరికాసిని తిట్టించుకుందామని వచ్చాను. నే నెప్పుడూ తిట్లు తినలేదు. తిట్టించుకోవడం బాగుంటుందని కూడా అనుకోలేదు. తిట్టండి!" అని నా దగ్గర ఏడ్చింది. నాకు జాలేసింది.

ఇక మేనక తిరిగి మొగుడిదగ్గరకు వెళ్ళదు. మేనక మేజరయ్యేవరకూ రాధమ్మగారి ఆస్తి గురించి గొడవలుగా వుంటుంది. ఆ తరవాత కామేశ్వర్రావు ఏమీ చెయ్యలేడు. అయినా ఈ లోపల ఏమైనా చెయ్యటానికి వీలుందేమో ప్లీడర్లను కనుక్కోవాలి.

ప్రచురణ : డిసెంబరు 1963 తొలి ముద్రణ లేచిపోయిన మనిషి కథల సంపుటి, నవభారత్ బుక్ హౌస్, విజయవాడ.